

Till Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Svenska Uneskorådets remissvar på betänkandet *Konstnär – oavsett villkor?* (SOU 2018:23)

Sammanfattning

Svenska Uneskorådet välkomnar betänkandet. Svenska Uneskorådet vill särskilt betona vikten av åtgärder som syftar till att främja en mångfald av kulturella uttryck, konstnärlig frihet och stärkta villkor för konstnärer. Detta för att leva upp till vad Sverige åtagit sig enligt Unescos konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar (2005), vad Sverige driver inom ramen för Unesco samt Unescos rekommendation om konstnärens ställning (1980). I konventionen vill Svenska Uneskorådet särskilt lyfta fram följande artiklar: 5, 6, 7 och 16.

Inledning

Svenska Uneskorådet har tagit del av den konstnärspolitiska utredningens betänkande *Konstnär – oavsett villkor?* och önskar framföra några generella synpunkter på betänkandet. Svenska Uneskorådets kommentarer tar sin utgångspunkt i Unescos normativa instrument och Sveriges prioriteringar i Unesco.

Unesco har två normativa instrument som är relevanta för konstnärspolitiken: Unescos konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar (2005)¹ och Unescos rekommendation om konstnärens ställning (1980). Båda finns översatta till svenska². Sverige hade en viktig roll i tillblivandet av 2005 års-

¹ Svenska Uneskorådet vill betona vikten av att hela konventionens namn skrivs ut första gången man refererar till den i en text. Detta för att göra det tydligt vilken konvention man hänvisar till. Se sid 101 i betänkandet.

² Unescos konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar (2005): <http://www.unesco.se/wp-content/uploads/2015/09/Unescos-mangfaldskonvention-juli-2015.pdf>

konvention och var ett av de första länderna som ratificerade den. Unesco följer regelbundet upp hur medlemsländerna implementerar de normativa instrumenten. Ländernas rapporteringar till Unesco om hur de implementerar Unescos konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar (2005) analyseras och ligger till grund för den återkommande Unescorapporten *Reshaping Cultural Policies*³ som finansieras av Sverige. Konventionen syftar till att skydda och främja en mångfald av kulturyttringar och rekommendationen syftar till att förbättra konstnärens ställning. Svenska Unescorådet vill framhäva att en stark konstnärspolitik är nödvändig för att leva upp till såväl målen och de vägledande principerna i 2005-års konvention som till rekommendationen om konstnärens ställning. I konventionen vill Svenska Unescorådet särskilt lyfta fram artiklarna 5, 6, 7 som handlar om konventionens parter rättigheter och skyldigheter.

Enligt Sveriges strategi för samarbete med Unesco 2018–2021 ska Sverige verka för att ”Unesco stärker sitt arbete för konstnärlig frihet, kulturskapares yttrandefrihet samt kulturskapares arbetsförhållanden och rättssäkerhet, inklusive kvinnliga kulturskapares särskilda utsatthet.” Dessa målsättningar bör gälla även i Sverige. Som betänkandet framhäver har hot och hat mot konstnärer blivit allt vanligare (s. 191) och för att säkerställa att konstnärer fortsatt vågar uttrycka sig fritt är det angeläget att detta bekämpas.

I betänkandet föreslås flera satsningar för att öka kulturell mångfald och social- och ekonomisk trygghet för konstnärer. Svenska Unescorådet framhäver att kulturell mångfald och konstnärlig frihet är viktiga beståndsdelar i ett demokratiskt samhälle. Konstnärerna speglar sin värld och det är en viktig demokratifråga att få uttrycka sig konstnärligt och att få ta del av olika verkligheter. Goda villkor för konstnärer är en förutsättning för en mångfald av kulturyttringar och för konstnärlig frihet. Goda villkor är också en förutsättning för att våga välja att bli konstnär och ha möjlighet att förbli det livet ut. Det är

Unescos rekommendation om konstnärens ställning (1980):
<http://u4614432.fsdata.se/wp-content/uploads/2013/08/Rekommendation-om-konstnarens-stallning-Nr-1-1981.pdf>

³ Den senaste rapporten (2018) finns här: www.unesco.se/lansering-av-unescos-globala-rapport-re-shaping-cultural-policies/

därmed positivt att bristerna i den sociala tryggheten för konstnärer lyfts fram (9.8) och att deras pensioner föreslås ses över (9.9).

En viktig del i arbetet med att främja en mångfald av kulturella yttringar är att konstnärer med olika socioekonomisk bakgrund får tillgång till konstnärsyrket. Svenska Uneskorådet ställer sig därför bakom betänkandets slutsats att det behövs strategiska insatser för att minska snedrekryteringen till de konstnärliga högskolorna (9.3.1). Betänkandet visar att den långsiktiga trenden är inkomstskillnaderna mellan konstnärerna och övriga befolkningen har ökat (s. 219). Bättre möjligheter att leva på sitt konstnärskap kan vara avgörande för att våga satsa på ett yrke som konstnär.

Svenska Uneskorådet ställer sig också bakom målsättningen att fler konstnärer ska kunna etablera sig i hela landet (s. 419) och att man ska kunna ta del av en mångfald av kulturella uttryck oavsett var man bor i landet (s. 408). För att få en större förståelse för hur detta ska kunna ske välkomnar Svenska Uneskorådet betänkandets förslag om att ge Kulturrådet i uppdrag att följa upp och redovisa arrangörsledets arbete och göra en fördjupad analys av de villkor som möter konstnärerna (9.5.4).

Vad gäller förslagen om internationella residensprogram och konstnärernas roll i utvecklingssamarbetet så ger Svenska Uneskorådet stöd till betänkandets analys om att konsten har en viktig betydelse som demokratibärande kraft och att den bör tydliggöras i större utsträckning inom Sidas verksamhet. Konstnärers mobilitet är en viktig del i detta och det residensprogram som föreslås (s. 387) kan vara ett sätt att främja både mobilitet för konstnärer och yttrandefrihet i länder med odemokratiskt styre. Svenska Uneskorådet understryker dock vikten av att främja mobilitet i båda riktningar. Framförallt vill Svenska Uneskorådet betona vikten av bredare satsningar för konst och konstnärer i utvecklingssamarbetet och välkomnar därför särskilt förslaget om att Kulturrådet, Konstnärsnämnden, Sida och Svenska Institutet får ett gemensamt uppdrag att samverka för att främja konstnärernas roll i utvecklingssamarbetet (s. 387). I det sammanhanget vill Svenska Uneskorådet särskilt betona artikel 16 i Unescos konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar (2005), som handlar om att industriländerna ska underlätta kulturutbyten med utvecklingsländerna genom att bevilja förmånsbehandling för deras konstnärer och andra yrkesverksamma

och utövare inom kulturen samt för deras kulturella varor och tjänster. Om det bedöms relevant, så ingår Svenska Uneskorådet gärna i den föreslagna samverkansgruppen, inte minst utifrån det faktum att det nuvarande utvecklingssamarbetet delvis baseras på Unescos konvention om skydd för och främjande av mångfalden av kulturyttringar.

Svenska Uneskorådet vill avslutningsvis betona vikten av att betänkandet har tagits fram. Det visar tydligt hur konstnärens villkor ser ut idag och på behovet av förbättringar för konstnärernas ställning. Svenska Uneskorådet bedömer överlag att de förslag som presenteras i betänkandet ligger i linje med Unescos två ovan nämnda normativa instrument och välkomnar betänkandet.

Sist med inte minst ser Svenska Uneskorådet fram emot att följa det fortsatta arbetet med en ny konstnärspolitik.